

Doktoranduszhallgatók IV. Nyári Műhelye

MKE–PTE KTK, Pécs, 2016. június 3.

A Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület (MKE) és a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (PTE KTK) közös szervezésében negyedik alkalommal megrendezett doktoranduszműhely programbizottsága három egyetem öt közgazdaság-tudományi vagy gazdálkodástani doktori iskolájából nyolc hallgató előadását fogadta el. A doktoranduszok között volt, aki már védés előtt áll, és kész disszertációjának egy fejezetét adta elő, de többségük még javában kutat, és eddigi kutatási eredményeit mutatta be. Az előadók 25 percben ismertethették dolgozatuk legfontosabb megállapításait. Minden előadás után egy felkért szakértő szólt hozzá, adott ötleteket, tanácsokat a kutatás folytatásához. A hozzászólásokat – gyakran igen élénk – vita követte, amelyben időnként a tanulmány tágabb környezetének összefüggései is szóba kerültek.

A program során *Kónya István* (MTA KRTK KTI) tartott plenáris előadást *Praktikus makroökonómia – egy kutatás analógiája* címmel. Az előadás ötvözte a szakmai elemeket a műhely résztvevőinek szánt hasznos tanácsokkal, javaslatokkal: egy konkrét tanulmány megírásának lépéseit mutatta be, és az eközben felmerülő problémákra, nehézségekre is felhívta a figyelmet.

Kiemelte, hogy a jó közgazdasági kutatás ismérvei között a témakör megválasztása és a motiváció mellett nagyon fontos a jól meghatározott kutatási kérdés (esetleg kérdések), a kérdéshez illeszkedő megfelelő elméleti és/vagy empirikus modell megválasztása, a világosan megfogalmazott eredmények, valamint ezek közgazdasági értelmezése és az abból levonható gazdaságpolitikai következtetések megadása is.

Példaként egy *Benczúr Péterrel* közös tanulmány születését mutatta be, amely a kis, nyitott gazdaságok egy speciális jelenségét modellezi: a külső eladósodottság és a kamatfelár kapcsolatának hatását a válságra adott válaszreakciókban. A tanulmány születésének apropója egy korábbi munkájuk, amelyben a pénz és az árfolyam szerepét vizsgálták a gazdasági növekedés szempontjából. Ez a modellkeret egy alkalmas kiindulópont volt a kamatfelár speciális kérdéseinek tisztázásához. A modellt magyar és cseh adatokra is kalibrálták, az eredmények pedig összességében azt mutatják, hogy az alkalmazott modellkeret képes jól megragadni e két ország főbb makrováltozóinak

(kifejezetten a kamatlábnak, az árfolyamnak és a külső adósságnak) a reakcióját a 2008–2009-es pénzügyi válság sokkjára.

A kutatás tartalmának ismertetése után az előadó kitért arra is, hogy a tanulmány megszületésétől milyen út vezetett a publikációig. Számos nemzetközi és hazai konferencián és szemináriumon mutatták be az eredményeket, az ott kapott visszajelzések alapján frissített tanulmány aztán műhelytanulmány formájában is napvilágot látott. A végső publikáció szempontjából kiemelte, hogy a kutató fontos választással szembesül: a jobb folyóiratokban való megjelenés több munkát és időt igényel, máshol a publikáció gyorsabb lehet, azonban adott esetben a kutatás eredményei és a téma „megérdemelné” a jobb helyen történő közlést.

Összegzőképpen Kónya István kiemelte, hogy társszerzővel dolgozni jó: sokat segítenek a máshonnan érkező ötletek, a motiváció, hasznos a munka megosztásának lehetősége is – ugyanakkor a közös munka koordinációt és éppen ezért pótlólagos időráfordítást is igényel. Fontos a kutatási program meghatározása, valamint hangsúlyozta, hogy a szakmai tanulmányok publikációja szempontjából is meghatározó fontosságú a jó marketing.

A doktoranduszok közül első előadóként *Vincze Dalma* (Szegedi Tudományegyetem) A státusfogyasztás szociológiai és marketingmegközelítése a Z generáció esetében című előadásában kitért a generációs marketingre, amely segít a generációk fogyasztói magatartásának megismerésében. A vizsgált Z generáció csoportjába az 1995 és 2010 között születettek tartoznak. Az előadó kitért egy korábbi kutatására, amelyből egyértelműen kiderült, hogy ennél a generációnál az okostelefon státuszszimbólum, és a státusfogyasztás más termékek esetén is létező jelenség ebben a körben. Az előadó további kutatása során ezeket a termékkategóriákat szeretné feltérképezni. Habár e fiatal generációt nem ugyanazok a körülmények jellemzik, mint az előző generáció státusfogyasztóit. A státusfogyasztás során olyan javakat vásárolnak, amelyek a szociális helyet demonstrálják. A *baby boom* generáció, az X és az Y generáció státusfogyasztása lényegében egy felsőbb társadalmi osztály fogyasztási mintájának követése, amelytől megkülönböztető jelleggel egy kissé eltérnek. Ezzel szemben a Z generáció esetében inkább egy szűkebb közösségbe való belépőjegyként szolgál a státustermék, például egy jól megválasztott okostelefon is. Természetesen sok család anyagilag nem engedheti meg magának a „státusnyilvánítást”, mert jövedelmükből csak a fontosabb kiadásaira – élelemre, ruházatra, lakhatásra – telik.

Az előadáshoz *Törőcsik Mária* (Pécsi Tudományegyetem) szólott hozzá, aki kiemelte, hogy a tanulmány jó indító összefoglalót ad a fogyasztás legfontosabb kérdéseiről, de további irodalmak feldolgozása is szükséges, illusztrálva azt, hogy ez a téma interdiszciplináris közelítést igényel. Kérdés, hogy az egyes generációk közötti különbség markánsan megjelenik-e, vagy a kontúrok elmosódnak. A jelöltnek állást kell foglalnia a generációs határokról, hogyan húzná meg a Z generáció határait. Az is nyilvánvaló, hogy a hatévesek fogyasztása kiforratlan, ráadásul kohorszélményeik sincsenek még, hiszen ezeket a másodlagos szocializáció kapcsán kialakuló és átélt élmények adják. A Z generáció fogyasztását ráadásul érdemes kritikusan értékelni, mivel élethelyzetük az instabilitás jeleit mutatja, ezért nehéz általános megállapításokat tenni ezzel kapcsolatban. A Z generáció fogyasztásának

jellemzése nincs eléggé alátámasztva a tanulmányban: a leírtakból nem derül ki, hogy pontosan mikor, milyen körben és milyen elemszámmal milyen módszereket alkalmazott a szerző, így a saját eredmények nem igazán értékelhetők. A felkért hozzászóló javasolta, hogy a szerző fogalmazzon meg kutatási kérdéseket, amiknek megfelelően az irodalmakat hatékonyan tudja feldolgozni, és az egyes felvetett kérdéseknél önálló összegző véleményt tud megfogalmazni.

Hosszú Zsuzsanna (Budapesti Corvinus Egyetem) előadásában egy időben változó paraméterű FAVAR modellt mutatott be, amelynek segítségével banki paneladatokból két hitelkínálati faktort különített el. Az első faktort hitelezési hajlandóságként, a másodikat hitelezési képességként azonosította. Kétfajta hitelkínálati sokk legfontosabb makrogazdasági változókra gyakorolt hatását és ezek időbeli változását vizsgálta meg az előadó. A kétfajta hitelezési sokk meglehetősen eltérő módon hat a makrováltozókra: egy pozitív hitelezési képességi sokk túlnyomórészt külföldi tulajdonban lévő bankrendszerben (mint amilyen a magyar bankrendszer is) a GDP-t az országgockázat csökkenésén és a monetáris politikai lazításon keresztül befolyásolja, míg a hajlandóság főleg a hitelezési aktivitást növeli. Időbeli változás szempontjából is eltér egymástól a két pénzügyi sokk: a hajlandóság hatásának változását a deviza-hitelezés, valamint egyszeri események (például a válság kitörése) mozgatták, így az eltérések általában rövid időszakokra jellemzők, ráadásul kismértékűek a különböző negyedévek között. Ezzel szemben a hitelezési képesség esetén trendszerű folyamatok figyelhetők meg: az országgockázat alakulásában egyre nagyobb szerepet játszott a bankrendszer helyzete a válság előtt, míg 2008 után úgy tűnik, a monetáris politika növekvő mértékben vette figyelembe a pénzügyi stabilitást. Végül, becslései alapján egy újfajta pénzügyi kondíciós indexet számszerűsített, amely a bankrendszer hitelezési tevékenységének GDP-növekedésre gyakorolt hatását méri.

Hosszú Zsuzsanna előadásához *Kőrösi Gábor* (MTA KTI, PTE KTK, CEU) szólt hozzá. Hangsúlyozta, hogy a tanulmány elkészítése gondos, nagy munka volt. Ugyanakkor még sokat kell majd a szerzőnek dolgoznia ahhoz, hogy ebből jó folyóiratcikk legyen, de érdemes a munkát belefektetni, mert érdekes eredményei vannak. A látens változós modellek, ezen belül a dinamikus faktormodell régi ötlet nehezen mérhető változók hatásának leírására, amit újra és újra elővesznek közgazdászok, szociológusok, pszichológusok stb. Az évtizedek alatt különböző tudományágakban rengeteg javaslat és tapasztalat összegyűlt, érdemes kicsit keresgélni széles körben is, hátha találni más jól használható modelleket is. A modell most szétesik három részre: a lényeg a bankszektor, az erre készített dinamikus faktormodell, de mellette van egy szándékosan egyszerű makromodell is, ahol a makrováltozókban levő információt négy főkomponens írja le, majd egy VAR kapcsolja össze a két faktormodellt. A bankszektorban azonosított két látens változó makrohatását e VAR-modell segítségével közvetve, a makrofaktorokon keresztül számított impulzusválasz-függvények segítségével számszerűsíti. A modell széttagolt szerkezete, három különböző eljárás együttes használata kockázatos. Az állapottér-modellt úgy is meg lehetne tervezni, hogy az egyes részek ne váljanak szét ennyire: a pénzügyi faktorok (késleltetettjei) külső tényezőkként közvetlenül szerepeljenek a makrofőkomponensek mellett a változók faktorsúly-egyenleteiben, ami lehetővé tenné a hatás közvetlen mérését, tesztelését.

Lehet persze, hogy ehhez az 56 megfigyelés túl kevés; a becslés így is egy erősen szinguláris kovarianciamátrixból történik (aminek a rangja alig több, mint fele a rendnek). A méret további növekedése biztos nem segítené az identifikációt. De ha sikerül, akkor az egész egy sokkal egységesebb modellé válhatna.

Hevér Judit (Budapesti Corvinus Egyetem) A likviditási elvárás és permanens árhatás szerepe a portfólióértékelésben című tanulmányának célja, hogy az *Acerbi-Scandolo* [2008] likviditási kockázat melletti portfólióértékelésébe beemelve a kereskedés következtében jelentkező permanens árhatást. A dolgozat alapötlete, hogy a likviditási kockázat mérése és kezelése intézményi befektetők esetében kiemelt jelentőségű, de e meghatározó piaci erejű szereplők portfólióallokációs döntéseiben saját kereskedésük árhatása fontos szerepet játszik (*Almgren-Chriss* [2001]).

Az előadó az intézményi befektetők portfóliójának értékelését a következő módon végezte el: a portfólió értéke az eredetiből (egy részének likvidálásán keresztül) elérhető olyan portfóliók legjobb árakon meghatározott értékének maximuma lesz, amelyek teljesítik a megadott, jövőbeli terveket formalizáló likviditási követelményt. A likvidálás következtében módosul a beadott ajánlatokhoz tartozó árakat leíró marginális keresleti-kínálati görbe. Hevér Judit feltételezte, hogy az ideiglenes, pillanatnyi illikviditás miatt jelentkező hatások már elmúlnak, mire meg kell felelni a likviditási követelménynek, ugyanakkor azt is, hogy a kereskedés permanens árhatása beépül a piaci árakba. Ezért eltolja a marginális keresleti-kínálati görbét a kereskedés várható permanens árhatásával a legjobb elérhető portfólió értékeléséhez.

A dolgozat az irodalom bemutatása mellett példákon keresztül vázolta a problémát, és minimális készpénzmenyiséget meghatározó likviditási követelmény mellett is megvizsgálta az elméletet. Ebben a speciális esetben már mérsékelt permanens árhatás is teljesen megváltoztathatja az elérhető portfóliót, miközben enyhén módosítja a portfólió értékét. A permanens árhatás szerepeltetése az árelfogadás feltételének sérülésével jár együtt, hiszen a piaci szereplő kereskedéssel eltolhatja, akár manipulálhatja is az árakat.

Pintér Miklós (Pécsi Tudományegyetem) hozzászólásában kiemelte, hogy a marginális keresleti-kínálati görbe valamint a permanens árhatás elve nagyon hasonló jelenséget ragad meg, nevezetesen, hogy a piac változik, és ez a változása nagymértékben függ a piaci szereplők viselkedésétől, döntéseitől is. Érdeemes lenne ezért feltenni a kérdést, hogy a két megközelítés ekvivalensnek tekinthető-e, illetve hogy a két megközelítés összeillesztése jelenti-e a megfelelő általánosítást ebben az esetben. Hangsúlyozta, hogy az *Acerbi-Scandolo* [2008] tanulmányának részleteit is érdemes lenne feldolgozni. A kérdés igazi játékelméleti problémának tekinthető, hiszen arról van szó, hogy mások döntése befolyásolja a saját portfólió értékét. Véleménye szerint a vizsgálat szempontjából fontos lenne konkrét pénzügyi problémára koncentrálni.

Neszveda Gábor (Tilburg University) közgazdasági kísérletének eredményeit mutatta be. A kísérletben a kilátáselmélet (*prospect theory*) egy kiegészített modelljét (*Eppen-Fehr-Duda* [2015]) teszteli a holland lakosság egy reprezentatív mintáján. A modell szerint az időben távolabbi jövőbeli kilátásokat a szereplők diszkontálják, s ezzel a kockázati attitűdöt az emberek időbeli preferenciái is befolyásolják. A kilátáselmélet kiegészített modellje már alkalmas arra, hogy ne csak a kockázatos események kapcsán

magyarázza a döntéshozók viselkedését, de egyben a döntéshozó idővel kapcsolatos preferenciáját is jól megragadja. A kísérletben megmutatta, hogy a kilátásmélet kiegészített modellje jól írja le az alanyok döntéseit és azt a kapcsolatot, ami összeköti az idő és kockázati preferenciák kapcsán megfigyelt anomáliákat.

Havran Dániel (Budapesti Corvinus Egyetem) hozzászólásában kiemelte, hogy egy jól definiált és kurrens kérdésre koncentrálnak az egyébként ígéretesnek tűnő tanulmány. Az írásos anyagból már jól követhetők a kutatás lépései, azonban még hátravan a tanulmány végleges műhelytanulmánnyá tétele. A kérdés talán kicsit túl szűknek is tűnik abban a tekintetben, hogy összességében egyfajta súlyfüggvény koefficiensét vizsgálta a szerző, holott több alternatív specifikáció tesztelésére is alkalmas lenne az összeállított adatbázis. A hozzászóló ugyancsak javaslatot tett a becslést panelregressziós egyenlet formájára, ahol egyes változók logaritmusát véve valószínűleg megbízhatóbb lenne a becslés – függően az alkalmazott becslési módszertől.

Ábele-Nagy Kristóf (Budapesti Corvinus Egyetem) Legfeljebb két elemtől eltekintve konzisztens páros összehasonlítási mátrixok súlyvektorának Pareto-optimalitása címmel tartott előadást, melyben *Bozóki Sándorral* és *Rebák Örssel* közös munkájukat mutatta be. Ebben a több szempontú döntésméleti témában a cél az, hogy a döntéshozó preferenciáit közelítve segítsük őt a számára legjobb alternatíva kiválasztásában akkor is, ha sok döntési szempont van. Ennek érdekében azt kell meghatározni, hogy az egyes szempontok mekkora súllyal szerepelnek az adott döntésben, vagyis az úgynevezett súlyvektort.

Ezeket a súlyokat nem célszerű közvetlenül megkérdezni a döntéshozótól, mert általában nem várható rá pontos válasz. Ehelyett az összes szempontpárra meg kell állapítania, hogy hányszor fontosabb egy szempont a másiknál. Erre a kérdésre már jóval pontosabb válaszokat lehet várni. A fontosságok arányait mátrixba gyűjtve adódik a páros összehasonlítási mátrix, amely pozitív és reciprok-szimmetrikus.

Egy ilyen mátrixot konzisztensnek nevezünk, ha teljesül rá a kardinális tranzitivitás. Egy súlyvektor Pareto-optimális, ha a vektor elemeiből képzett arányok a mátrix elemeit úgy közelítik, hogy egy mátrixelem esetén sem lehet javítani a közelítést úgy, hogy valahol máshol ne romlana. A páros összehasonlítási mátrixból több módon is nyerhető súlyvektor, amelyek közül a legelterjedtebb a sajátvektor-módszer, amely a mátrix domináns sajátértékéhez tartozó normált sajátvektort veszi súlyvektorként.

Sajnos, ez a módszer nem mindig produkál Pareto-optimális súlyvektort. Ezért a szerzők megvizsgálták egy – a gyakorlatban is igen sűrűn előforduló – speciális mátrixosztályt, a legfeljebb két elemtől eltekintve konzisztens páros összehasonlítási mátrixokat, amelyek legfeljebb két elem megváltoztatásával konzisztenssé tehetőek. Egy az irodalomban ismert gráfelméleti reprezentációt felhasználva sikerült bebizonyítani, hogy ezen a mátrixosztályon a domináns sajátvektor Pareto-optimalitása mégis garantálható.

Pintér Miklós (Pécsi Tudományegyetem) hozzászólásában hangsúlyozta, hogy a bemutatott tanulmány fontos eredményt közöl, a téma nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is érdekes és releváns. Meggyőzőnek találja a kettős perturbáció analitikus kezelését, ugyanakkor megjegyezte, hogy a hármas perturbáció szimulációs megközelítést igényel. Ezzel meg lehetne vizsgálni, hogy mennyire tipikus az olyan

sérülés a páros összehasonlítási mátrixokban, amelyek nem adnak hatékony eredményt. A hármas esetben nem a hatékonyság jelenti a lényegi kérdést, hanem az az eltérés, ami a konzisztens (perturbáció előtti) mátrixhoz képest jelentkezik. Pintér Miklós javasolta, hogy a viselkedési közgazdaságtan eredményeit felhasználva a szerzők vizsgálják meg, hogy milyen tipikus hibákat követnek el a döntéshozók a páros összehasonlítások során, és ezeket a hibákat használják fel a szimulációk elvégzéséhez. Kiemelte, hogy komoly érdeklődésre tarthat számot a probléma teljes körű tárgyalása egyetlen cikkben az egy-szeres, kettős és hármas perturbációk vizsgálatával, valamint az inkonzisztens összehasonlítások viselkedési közgazdaságtani beágyazásával.

Boldvai-Pethes Laura (Budapesti Corvinus Egyetem) előadásában a pletykálás szerepét mutatta be a társadalmi rend kialakulásában. Bár a pletykálás a mindennapi életben egy negatív cselekedet, a kutatók egyre több előnyét fedezik fel. A pletykálás révén nőhet a csoportösszetartás, és erősödhetnek a kapcsolatok, illetve büntethetők a normaszegők. A szakirodalom rövid összefoglalása után az előadó ismertette kutatási tervét, amelynek lényege az elemzés mikro- és makroszintjének összekapcsolása a Coleman-féle mikro-makro modell logikája alapján. Disszertációjában a hálózatelemzés és a szimuláció módszertanát összekapcsoltan alkalmazva arra keresi a választ, hogy a pletykálás révén hogyan növelhető a diákok teljesítménye az iskolákban. Amíg mikroszinten a hálózatelemzés módszertanát alkalmazva kívánja megvizsgálni, hogy hogyan változik az egyének reputációja a pletykálás következtében, addig makroszinten a társas rend változását szeretné vizsgálni szimulációs eszközökkel.

Barancsuk János (Pécsi Tudományegyetem) hozzászólásában méltatta a szerző téma-választását, eddig elért kutatási eredményeit. Termékenynek, komoly heurisztikus értéket hordozó momentumnak ítélte a pletyka hatásmechanizmusának feltárása során a hálózatelemzési módszertan alkalmazását. Hangsúlyozta, hogy a hálózat és a pletyka közötti viszony a struktúra és folyamat dualitására, kölcsönhatásra emlékeztet az egyirányú meghatározottság helyett. Javasolta ezért, hogy a szerző ne elégedjen meg a pletyka hatékonyságának közösségi kapcsolatok sűrűsége általi magyarázatával, hanem vizsgálja azt is, hogy a pletyka (és különösen annak tartalma) vajon hogyan hat a hálózati szerkezet alakulására. Izgalmas lehet ugyanis, hogy a jó *versus* rossz indulatú híresztelések dominanciája szisztematikusan vezet-e a társadalmi szerveződés jól beazonosítható – egyúttal egymással „meglehetősen diszjunkt” – típusaihoz.

Meggondolásra érdemesnek tartotta továbbá, hogy a hálózati tulajdonságból kiindulva, azok hatásának elemzése során a sűrűségi jellemzőn túl egyéb lehetséges szerkezeti jegyek (például klaszterezettség, fokszámoszlás stb.) befolyása is górcső alá kerüljön a pletyka társadalmi szerepvállalását katalizáló faktorok között. Felvetette azt is, hogy a pletyka terjedését célszerű lehet a járványok kibontakozását és elhalását kutató hálózatelemzési modellekkel, megfontolásokkal összevetni, és megvizsgálni, hogy milyen tényezők erősítik, vagy éppen közömbösítik – netán torzítják – az e csatornán terjedő információkat. Ez utóbbi szempont a „községi legendák” vagy rémhírek keletkezésének témájához ad kapcsolódási lehetőséget a szerző döntésétől függően.

Mérő Bence (Budapesti Corvinus Egyetem) előadásában egy olyan ágensalapú makromodellt mutatott be, amely a háztartásokon és vállalatokon felül egy részletesen kidolgozott, bankközi piacot is magában foglaló bankrendszerrel tartalmaz,

továbbá amelyben költségvetési, monetáris és makroprudenciális politikai szabályozók is működnek. A modellben kialakulhatnak tartós egyensúlytalanságok (10-20 évig tartó, endogén módon generálódó ciklusok), amelyeket termelékenységi sokkok és a vállalatok beruházási kereslete idéz elő. A bankrendszer az üzleti ciklusnál hosszabb hitelezési ciklusokat generál az idősorokban, a hitelezésen keresztül támogatja a növekedést, válság esetén azonban a hitelkínálat csökkentésével mélyíti a recessziót. A monetáris politika egy Taylor-szabály alapján stabilizálja a gazdaságot, emellett a pénzmennyiség növelésével képes gazdaságösztönző hatást kifejteni, hasonlóan a költségvetési politikához, amely munkanélküli-segély fizetésével és kormányzati fogyasztással képes ilyen hatást elérni. A vállalatok csődjei a bankok tőkehelyzetét rontják, míg a banki mérlegekben a két oldal lejáratí összhangjának hiánya likviditási problémákhoz vezethet. A makroprudenciális politika szolvencia- és likviditási előírásokon keresztül csökkenti a bankcsődök és illikvid intézmények kialakulásának valószínűségét, ezzel növelve a pénzügyi stabilitást, ugyanakkor magasabb munkanélküliséghez és alacsonyabb kibocsátáshoz vezet.

Világi Balázs (MNB) hozzászólásában kiemelte, hogy a tanulmánynak egy nagyon lényeges eredménye, hogy a modell képes hosszú távú pénzügyi ciklusokat generálni. Mindez azért fontos, mert a makroprudenciális politikát vizsgáló modellek jellemzően csak a rövid, 2–8 éves konjunktúraciklusokat képesek reprodukálni, márpedig a makroprudenciális politika csak a pénzügyi ciklusok kontextusában értelmezhető. Ugyanakkor a modell hiányossága, hogy nincsenek benne makroszintű pénzügyi válságok, márpedig a makroprudenciális politikának a fő célja éppen a rendszerszintű válságok elkerülése.

Azt is hangsúlyozta, hogy az ágensalapú modellezésnek részben azért nem sikerül elfogadtatnia magát a főárami közgazdaságtannal, mert a szimulációs eredményekre gyakran nem szolgáltatnak intuitíven is érthető közgazdasági magyarázatot. Éppen ezért sokat javítana a tanulmányon, ha a szerzők képesek lennének pontosan megérteni, hogy milyen mechanizmusok hozzák létre a fő eredményeket, például a modell által generált pénzügyi ciklust.

Továbbá, fontos lenne a tanulmányt érthetőbben megírni. Az ismertett modell nagyon komplex, a leírása elvész a részletekben, ez pedig a legtöbb olvasót elriasztja, ezért sokan el sem jutnak a valóban fontos eredményekig. Éppen emiatt szükség lenne a modell lényegre törőbb leírására és a fontosabb eredmények egyértelmű prezentálására.

Kéri Anita (Szegedi Tudományegyetem) a magyar felsőoktatásban tanuló külföldi hallgatók motivációit, várakozásait és jövőbeli terveit vizsgálta. A hallgatói mobilitás és a nemzetköziesedés aktuális téma, mert a Magyarországon tanuló külföldi hallgatók száma egyre nő. Annak érdekében, hogy megtudjuk, miért választ egy külföldi hallgató magyar felsőoktatási intézményt, fontos megvizsgálunk a külföldi hallgatók motivációját, várakozásait és jövőbeli terveit. Ennek vizsgálatára kvalitatív, fókuszcsoportos megkérdezések zajlottak, ahol éles különbségek látszottak a Szegedi Tudományegyetem teljes és részképzésben tanuló hallgatói között.

Ezt követően a szerző kvantitatív online kérdőíves felmérés keretében vizsgálta a hallgatók motivációját, aminek eredményeképpen öt fő befolyásoló faktort

különített el: 1. referenciacsoportok, 2. önmegvalósítás, 3. kultúra és a világ megismerése, 4. letelepedés és 5. diploma és a vele járó tudás. A hallgatók igényeit és jövőbeli terveit 17 mélyinterjú tárta fel: ezek nagyban függenek a hallgatók képzési szintjétől. PhD-hallgatók esetében a várakozások nagyobbak, míg alapképzéses hallgatók esetében csak az oktatásra korlátozódnak, nekik még nincs kialakult jövőbeli elképzelésük. A kapott adatok segítségével egy olyan marketingstratégiát lehet a későbbiekben kialakítani, amelynek célja nem csupán az, hogy az adott felsőoktatási intézmény megszerezze hallgatóit, hanem hogy meg is tartsa őket.

Horn Dániel (MTA KRTK és Eltecon) felhívta a figyelmet arra, hogy mindenképpen fontos lenne a kutatás céljának meghatározása, illetve hogy milyen tudományterületre vonatkozik. Megjegyezte, hogy a kutatáshoz használt módszertan hiányos: nem jelenik meg kontrollcsoport a vizsgálatokban, így nem tudható, hogy a kapott eredményeket mihez kell viszonyítani. Ez a hiányosság különösen szembetűnő a hipotézisek kimondásánál. A mintába került elsőéves hallgatók kapcsán megjegyezte, hogy esetükben a várakozások nem sokat változhattak, így a vizsgálatba való bevonásuk nem tűnik célszerűnek. Hozzátette azt is, hogy az elérhető adatokból (például a Felvi-adatbázisból) érdemes lenne alapstatisztikákat keresni, és ezek alapján értelmezni a kapott eredményeket. A tanulmány egésze kapcsán hangsúlyozta, hogy több része elhagyható lenne, önálló kutatás tárgyát képezhetné (például a tömeges nyílt online kurzusok a megjelenése), ezáltal a dolgozat központi kérdését lehetne erősíteni.

Hivatkozások

- ALMGREN, R.–CHRISS N. [2001]: Optimal execution of portfolio transactions. *The Journal of Risk*, Vol. 3. No. 2. 5–39. o. <http://dx.doi.org/10.21314/jor.2001.041>.
- ACERBI, C.–SCANDOLO, G. [2008]: Liquidity risk theory and coherent measures of risk. *Quantitative Finance*, Vol. 8. No. 7. 681–692. o. <http://dx.doi.org/10.1080/14697680802373975>.
- EPPER, T.–FEHR-DUDA, H. [2015]: The Missing Link: Unifying Risk Taking and Time Discounting. Working Paper, http://www.thomasepper.com/papers/wp/missing_link.pdf.

Sebestyén Tamás